

ולכן, הכל הוא לימוד, ולא חשש רבי מנחם די לונזאנו לחבר ספר השגות על פירוש ספרא דצניעותא מן האר"י, וכך הוא כותב בהקדמה: "אמר מנחם נראות נבהלתי מראות ומכאן עולה בדעתי לומר שפי' זה אינו של מוהר"ח ז"ל.. ידעתי שמורינו הגדול האריז"ל עשה פרוש למענו על ספד"צ בטרם יעלה למדרגת החכמה וטרם נגלה אליו דבר ה' לכן הסכמתי לבדוק הפי' ההוא עד שידי מגעת ופן יחדשני שומע.. ואיך לא יראתי לשלוח קולמוסי במשיח ה'.. כי הריז"ל עשה הפרוש הזה בתחלת עיונו מסברתו ולכן באו בו קצת דברים אשר לא כן, ואח"כ בנח עליו רוח חכמה ובינה אלו היה יכול היה מתקנו או גונזו אבל לא יכול כי מיד שכתבו קפצו עליו אחיו ורעיו אוהביו וקרוביו.. והעתיקו אותו.. ונתפשט בעולם לרוב..".

וראה גם ראה להרב אגרות משה (חאו"ח ד סי' ג' ד"ה הנה פשוט): כתבי האר"י ופע"ח אף שגדול מאד הוא כאחד מן הפוסקים שרשאין לחלוק עליו אף בדברי הקבלה. וראה בס' אגרות התניא (דצ"ז ע"א) בשם הגר"א שאינו מאמין בקבלת האר"י בכללה שהיא כולה מפי אליהו ז"ל רק מעט מזער מפי אליהו ז"ל והשאר מחכמתו הגדולה ואין חיוב להאמין בה וכו', וע"ש (דצ"ט) שכ"כ הגר"ח מוואלוז'ין בהקדמה לספרא דצניעותא.

אמנם יש להבדיל בין מקובלים סכמנים החוקרים ומשויים כתבי מקובלים קודמים להם, והגדילו לעשות מלאכות ועגלות עגלות של דרשות. ובין בעלי השראה, כמו הרמח"ל, הגר"א, האר"י, שלשתם היו חוזים משל עצמם, שראו מראות אלהים, ואכן אף אחד מהם לא למד משום רב את הקבלה, כי העמיקו במראות וחזו להם חזיונות משל עצמם.

ומעניין כי הרמח"ל מסביר בענין זה את ההבדלים הגדולים בין כל המקובלים, ראה לו בקלח' פתחין פתח שמיני: פעמים ימצאו סתירות בין משלי מקובל זה לחברו ואין זה סתירה כלל כי כל אחד חזה הענין אחרת כי אין המשלים האלו במציאות, (למשל המחלוקת הידועה בין הזהר למקובלים קדמונים אם כתר בכלל ספירות או מעליהם, הוא ענין הסדור, אבל לא יהיה הפרש אמיתי). ומחמת זה אומר ר' צדוק הכהן, קיצוני כדרכו: אין שום נ"מ בין ספור מרכבה שבספר יחזקאל ובין פרצופין מדמות אדם המוזכר בכתבי האריז"ל (סה"ז לח.).

קבלה ופילוסופיה

תורות אריסטוטליות נמצאות בזהר בצורה מסודרת, כך למשל בזהר ח"א עט: פ: קט. ח"ג כט: ועוד רבים: "נפש שכלית נפש בהמית ונפש מתאוה", וכן ח"א קלט. חלוקה אריסטוטלית מוכרת.

ידוע שבזהר ח"א כז. ורבים ענין ד' יסודות שהוא גם מפילוסופי יון, ובשמות כד. "ארבע יסודין אש חם יבש ומים קרים ולחים". דעת רס"ג (אמו"ד א ג הדעת השביעית) כותב למשל כי המאמינים בד' יסודות וההיולי אלה הם יותר סכלים מכל מי שקדם זכרם, וריה"ל (כוזרי ה' יד') אומר שאין טעם בענין ד' יסודות.

לפי מהרש"א (ברכות ג.) יש מקור נאמן לענין נר"נ: "והוא מבואר במ"ש בחלקי נפש האדם שהם ג' כחות קראום טבעית חיונית ושכלית ובעלי הקבלה קראום נפש רוח ונשמה". (גם ענין דוכרא ונוקבא עי' מורה נבוכים ח"א יז' ידוע כי אפלטון היה מכנה החומר נקבה והצורה זכר).

מדוע בקבלה הדברים נראים מסובכים? ראה להרמ"ק בס' הפרדס הביא משם ה"ר משה די ליאון כי היה ענין לכל בעלי הקבלה להמציא עוד ועוד שמות וחלוקים כדי לעור עיני הכסילים הרוצים לעסוק בחכמה שלא יבינוה כ"א מפי מקובל אמיתי, "וכל אחד העלה לעצמו שמות נסתרים להכחיד החכמה הזו".

המקובלים חדשו כינויים שהפילוסופים לא השתמשו בהם, ר' יצחק סגי נהור בן הראב"ד הוא הראשון שחידש את הכינוי "אין סוף", ובעל רעיא מהימנא וכן תקו"ז מכנה שלב זה "עילת העלות", וכן הוא מכונה אצל הפילוסופים הראשונים. עצם השם "ספירות" לא נזכר בעיקר הזהר עצמו כ"א נזכר "דרגין" "חילין" "סטרין" "עלמין" "רקיעין" "עמודין" "כתרין", כי כה דרכו לכנות להם שמות. (וכל השם

הנקרא "עולמות" שהשפעה עוברת לעולם דרך ד' עולמות, לא נמצא בזהר עצמו רק ברעיא מהימנא ותקו"ז. וכן השם "אצילות" מובא רק במדרש נעלם ובזהר אמשכותא ואתפשטותא).

וכבר כתבו בתשובות הגאונים כי הספירות הם לא מציאות קיימת, אלא מדותיו של ה' הן המדות הן הן הספירות", וכן הוא בזהר חדש פנחס והביאו מוהר"ח בעץ חים ענף א: דכל ספירה אית לה שם ידוע למדה נו', והרמ"א תורת העולה (ג ג) כתב: "הספירות הוא ענין תארי הפעולות אשר כתבו הפילוסופים". בקצרה מדובר בענין פילוסופי מובהק, אידיאות אפלטוניות לפעולות.

וראה בשומר אמונים שמביא דברי הרמ"ק המתאונן כי בני דורו טועים לחשוב כי הדברים אינם על דרך משל, וכן בהקדמת שערי היחוד והאמונה התאונן על כי המקובלים בדורות האחרונים תפסו הכל בפשוטו דברים כהווייתם. ועי' בס' חרדים פ"ה כשתכנין בשם ספירה מן הספירות לא תדמה בשכלך בה שום דמיון בגשמות והוא טעות גמור. ועל זה אמר בעל חוות יאיר סי' רי': "הנוצרים מאמיני השלוש והמקובלים מאמיני העשירות" אין דבר כזה ספירות, אלו רק הפשטות שלנו למצבים רוחניים.

אבל כבר נתבאר שלא מדובר רק בהפשטות לאוספי פעולות, אלא שהקדמונים האמינו בספירות כאוירה רוחנית המאפשרת חדירה לעולם הרוחני בדרגה מסויימת. ועי' קלח פתחין פתח ז האמת שכל הספירות הם כחות המחשבה העליונה כולם פועלים בעולם הפעולות הצריכים.

בהמשך: עשר הספירות בצורתן הקמאית

עשרת הספירות בטהרתן

הרמב"ם שאינו חשוד על קבלה כותב:

"ומהן ברואים צורה בלא גולם כלל והם המלאכים, שהמלאכים אינם גוף וגויה אלא צורות נפרדות זו מזו. ובמה יפרדו הצורות זו מזו והרי אין גופין, לפי שאין שוין במציאותן אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו של חברו, והוא מצוי מכחו זה למעלה מזה והכל נמצאים מכחו של הקב"ה וטובו, וזהו שרמז שלמה בחכמתו ואמר כי גבוה מעל גבוה שומר. זה שאמרנו למטה ממעלתו של חברו אינה מעלת מקום, כמו אדם שיושב למעלה מחבירו, אלא כמו שאומרין בשני חכמים שאחד גדול מחבירו בחכמה שהוא למעלה ממעלתו של זה, וכמו שאומרין בעילה שהיא למעלה מן העלול. כל אלו עשרה השמות שנקראו בהן המלאכים על שם עשר מעלות שלהן הן, ומעלה שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא היא מעלת הצורה שנקראת חיות. וכל הצורות האלו חיים ומכירין את הבורא ויודעים אותו דעה גדולה עד למאד". (יסודי התורה פרק ב')

הרי לנו עשרה שכלים נבדליים אליהם מתוודעים הנביאים לפי מדרגתם. חד וחלק, מדובר בישויות קיימות שאחראים להזנת הנתונים אצל הנביאים או בעלי רוח"ק הכל כפי מדרגתם.

אמנם בהמשך מביא הרמב"ם את התיאוריות המדעיות האריסטוטליות:

"הגלגלים הם הנקראים שמים ורקיע וזבול וערבות, והם תשעה גלגלים. מפני שהגלגלים טהורים וזכים כזכוכית וכספיר. כל גלגל וגלגל משמונה הגלגלים שבהם הכוכבים נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה מזה כמו גלדי בצלים. וספרים רבים חיברו בהן חכמי יון. כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם".

הרי לנו עוד עולם של תשעה דרגות, כשמעליהם רצון האל המפעילים. האמנם מקרה הוא זה?

הרמב"ם השמיט בכוונה דעה רווחת בימיו, היא הדעה כי השפע עובר דרך הגלגלים, והרמב"ם שלל דעה זו, ולכן יצר שני מערכות: אחת משלשלת את השפע הרוחני, ואחת שקופה וזכה המחזיקה את היקום. אבל הקבלה קיבלה את הפרט הזה המחבר את העברת השפע עם הגלגלים, וחיברה את תשעת הגלגלים והשכל הפועל שבראשם אל עשרת הדרגות של המלאכים שהם המקור להשגות הנבואה.

עשרת השלבים המלאכיים קיבלו צורה ברורה מאד, עשרה ספירות הסובבות את העולם, המלה ספירה היא מלה יוונית מוכרת לכולנו, במובן הפיזי משתמשים בה לציון אטמוספירה ינוספירה וכו'. בקצרה: **עשרת הספירות הראשוניות הם עשרת הגלגלים של תלמי באלמגסטי**, כך ממלאים הספירות גם את תפקיד ספק הנתונים והכח של המתחברים לדרגה רוחנית, גם ספקי השפע באופן כללי, וגם מכוונים כלפי מדות שונות.

שתי הגירסאות היווניות המקוריות מובאות בזהר במדרש נעלם בראשית ט' ע"ג, לפי אפלטון יש שלשה עולמות זה מעל גבי זה: עולם השכל עולם הנפש עולם הטבע, ואלו אריסטו חילק ההאצלה לג' אחרים עולם עליון עולם תיכון עולם תחתון בו גלגלים ושכלים נבדלים. על שלשת אלו נוסף עולם האצילות, כיאות למאמינים בבורא אחד. וזו הגירסה המקוצרת של ארבע עולמות.

אבל הגירסה המורחבת של עשר ספירות, מקורה כאמור בתמונת העולם של תלמי באלמגסטי, המונה את הספירות על פי שצמחנכ"ל, והנה הרמב"ם מסביר לנו את הצורך בעשר ספירות:

"מאמר האחרונים מן הפילוסופים שהשכלים הנפרדים עשרה, מפני שהם מנו הכדורים שיש בהם כוכבים והמקיף.. וגלגלי השבעה כוכבים, והשכל העשירי, הוא השכל הפועל.. וימשך לו גם כן הענין אשר כבר התבאר, והוא שהשם יתברך לא יעשה הדברים בקריבה, כי כמו שהוא שורף באמצעות האש, והאש יתנועע באמצעות תנועת הגלגל, כן הגלגל גם הוא יתנועע באמצעות שכל נבדל, ויהיו השכלים הם המלאכים המתקרבים אשר באמצעותם יתנועעו הגלגלים.. והעולה מדבריו כלם הוא שהגלגלים כלם גשמים חיים בעלי נפש ושכל, יציירו וישיגו התחלותיהם, ושבמציאות שכלים נפרדים לא בגשם כלל, כלם שופעים מהאל יתעלה, והם אמצעיים בין השם ובין אלו הגשמים כלם", (מו"נ ח"ב פ"ד). כאמור הרמב"ם לא מקבל את הדעה הזו המחברת את השפע ואת המלאכים ואת הגלגלים לעיסה אחת. וגם המקובלים שקיבלוהו, בשלב די ראשוני הוציאו את הגלגלים עצמם מן התמונה ונשארו רק עשר ספירות.

הכוזרי מביא את המהלך הזה, ומטיל בו ספק: "ועל הדומה לזה חקרו הפילוסופים, והביאם מחקרם לאמר, כי מאחד לא יהיה ממנו כי אם אחד, וקבעו מלאך קרוב נאצל מן הראשון.. והתחייב ממנו שני דברים, מלאך וגלגל הכוכבים הקיימים, וזה גם כן במה שהשכיל מן הראשון התחייב ממנו מלאך שני, ובמה שהשכיל מעצמותו התחייב ממנו גלגל שבתאי, וכן עד הירח, ואח"כ אל השכל הפועל. וכבר קבלו בני אדם זה והתפתו לו, עד שאמרו שהוא מופת, מפני שיחסו אותו אל פילוסופי יון. וזאת טענה גרידא, אין בה ספוק, ומקשים עליה בכמה פנים", (ספר הכוזרי מאמר ד אות כה).

שוב, מדובר כאן על עשר גלגלים, שהם עשר מלאכים, שהם מעבירי השפע לעולם.

[**"ואפילו לפי סברתם בנשמה היא אצולה מהמלאכים מהשכל הפועל, וכן מודים להם קצת חכמי תורתנו המתפלספים"**, דרשות תלמיד הרשב"א ר"י אבן שועיב תזריע ומצורע ד"ה הנה דברנו].

ככל שהזיהוי הלך והעמיק, זוהו מושגים נוספים, בהקדמת הרז"ה לספר המאור כתוב: "וחכמי המחקר קראו כסא הכבוד גלגל השכל", וכוונתו אל החוקרים המאמינים אשר כינו האצילות שהיא כסא הכבוד "גלגל השכל" והוא השכל הפועל הידוע בדבריהם.

הזהר משמר את הקשר בין גלגלים ותמונת עולם תלמית לבין הספירות

הזהר (המקורי) מקפיד בעקביות שלא לקרוא לספירות בשם היווני, אלא חידש להם שמות כמו: "רקיעין" "עלמין" "דרגין" "סטריין", אלא שחידוש זה לא התקבל. המקובלים האריכו ונתנו טעמים שונים לשם ספירות, משום שסופרין אותם, ומשום שהם ספירות, אבל הטעם העיקרי בשערי אורה וברח"ו שהם סובבות הכל, ובלשון חכמים "ספירה" הוא כדור, מושפע מהיוונית, אבל אנו מכירים ממש את השימוש המקורי של המונח 'ספירה'. ועל הניקוד לא דקדקו המקובלים.

וראה אבן עזרא (בראשית א טז) אמרו חכמי הספירות שכוכב צדק גדול מן הלבנה.. וכוונתו חכמי הגלגלים והכוכבים וכדו'. כי כל אלו נקראו ספירות בלשון יון. ובהקדמתו לתורה "חכמת הספירות חכמה נכרית".

ודרשי רשומות היו דורשים גם את שמות הכוכבים ביחס למדות המיוחסות לספירות. כל אחד מבין ש"צדק" הוא שם מדה, (כמובן מדת הדין, ועי' זהר פ' אחרי עג: "אתרא דאקרי צדק", ופ' אמור צא. "צדק כתרא קדישא עילאה" וידוע דדרך הזהר לכנות הספירות "כתרין קדישין" עוד מצאתי בחוקותי קיד: "בשעתא דאתער צדק בדינו" וכן עוד שם קטו: "מאתר דדינא והיינו צדק" ובפ' נשא קמו: "הא צדק אתקרי כה דכל דינין מתערין בי" כו' וקמו. "כתרא עשיראה אקרי צדק", וע"ל דכתרין הם ספירות). ולא עוד אלא שמלאך מיוחד נוצר בספירה זו, הלא הוא "יופיאל המלאך", (זהר ויקהל כב: ועוד) כמובן משום שצדק נקרא בלועזית 'יופיטר'.

גם ר' חיים ויטל מדבר על הספירות כגלגלים בצורה ברורה: בשערי קדושה תחלת ח"ג "שבעה רקיעין והעליון כולל ג' ספירות ראשונות והם גלגל השכל גלגל המקיף גלגל המזלות וחמשה גלגלים שבתאי צדק מאדים חמה נוגה שהם חג"ת נ"ה וגלגל ששי יסוד כולל כוכב ולבנה כו" וכן הגר"א בבאור לתקו"ז תקון יג' כ' בפשטות: י' גלגלים הם י' ספירות.

זה כבר ממש תואם לתיאוריות האסטרונומיה (אוצר מדרשים, איזנשטיין עמוד רפ): שבתאי ממונה על העניות ועל המסכנות ועל הדוויה ועל החרבה ועל חולי ומכה כו' צדק ממונה על החיים ועל השלום ועל הטובה ועל התורה כו' מאדים ממונה על הדם ועל החרב כו' נוגה ממונה על החן ועל החסד והאהבה ועל התאווה כו' כוכב ממונה על החכמה ועל השכל ועל הבינה כו' חמה ממונה כו' ולפעול בו כל פעולה כו'. ראה גם בזהר אמור קו: "חד מן ככביא או חד מדברי עלמא" (מא' הכוכבים או א' ממנהיגי העולם).

מיותר לציין שזו השקפת חז"ל, שלכל פעולה יש מזל ומלאך ברקיע, עי' ב"ר י' ו' אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו, ובלשון ס' החנוך סב "על כל אחד ואחד המשיל כח מלמעלה להכריחו על מעשהו כמו שאמרו אין לך עשב..", וענין מזל ומלאך מתחלפים זה בזה כמ"ש ב"ק ב: אדם דאית לי' מזלא וברש"י פי' א' מלאך מליץ עליו ופי' שני י"ל כח לישמר, בחולין מ. שוחט לגדא דהר וגדא הינו מזל וכמ"ש הרמב"ם שהוא מלאך הממונה על ההרים, וברש"י מלאך הממונה על ההרים.

לפי מנורת המאור (ג ד ה א) עובדי כוכבים הקדמונים היו עובדים ומיחסים כחות לשבעת כוכבי הלכת ונגד זה יצאה התורה בקדשה את יום החמשים וכו'. הרעיון של ספירות משתלשלות זו מזו מוזכר אצל הגנוסטיקנים, כפי שעמד על קשר זה רנ"ק (מורה נבוכי הזמן 226).

איך קרתה ההמרה של מזלות לספירות? מבאר האידרא רבה (נשא קלד): הכל תלוי במזל ואפי' ס"ת שבהיכל. אית לאסתכלא וכי הכל תלוי במזל? ותנינן ס"ת קדש ונרתקו קדש? אלא האי חוטא יקרא קדישא דכל שערי דדיקנא תליין בי' אתקרי מזל כיון דאתכניס להיכל אתקרי קדוש בי' קדושות דלא אקרי היכל אלא כדאתחברן י' קדושות ותנא הכל תלוי במזל דאיהו האי חוטא וכו' אמאי אקרי מזל משום דמני' תליין מזלי' כו'. הרי ענין הכל תלוי במזל מפרש על חוטא דתלו בי' שערי שהוא קודם מלכות כידוע, לכן לית כאן מזל אלא ספירת יסוד.

כל מה שדיברו בימי קדם על הכוכבים, עבר לספירות, ראה רמב"ן ויקרא טז מבאר סוד עזאזאל "לשר המושל במקומות החרבן כי הוא העילה לדמים והמלחמות כו' והכלל לגלגל מאדים וחלקו מן האומות הוא עשיו" עכ"ל ועי' בזהר ח"א קיג: מה שביארו כנגד זה בספירות, שהוא מקביל למאדים, ובמדב"ר טו ז שבעת הנרות כנגד ז' כוכבין שמשוטטין בכל הארץ, וידוע מה שייחסו המקובלים למנורה כנגד ז' ספירות.

בספר חסד לאברהם מעין שני נהר ד נמצא הציור כמו שהוא מצוייר באלמגסטי, עולם באמצע וסביבו "ז' ארצות" כעגול מקיף לעגול ז' עגולים זה בתוך זה, והביא שם מזוהר פ' ויצא כי בז' ארצות אין גשמיות כמו בעה"ז, במקביל לרמב"ם כי הגלגלים מחומר זך. ובמדרש תלפיות ענף גלגולים כתוב כי

י' גלגלים יונקים מי' ספירות עליונות, ועי' בענף כוכב מבאר כי ז' כוכבים הם שולטים כל אחד בספירה אחת מז' ספירות ומונה שם כל כוכב וכוכב כל העינים הנמצאים תחת ידיו.

והנה מדברי הזהר נר' כי ז' ספירות הם ז' רקיעין של הכוכבים כמפורש בתקוני זהר לו. וז"ל: ושית מזלות אינון מעילא לתתא מחסד ועד יסוד ושית מתתא לעילא מיסוד ועד חסד מסטרא דמלכות אתקריאו שבעה כוכבי לכת משכינתא עד חסד, ולעיל מזה: ושבעה כוכבי לכת מסטרא דקדושה דאיהי בת שבע, ע"כ, וכן כתוב בשעור קומה לרמ"ק סי' טו' שבעה כוכבי לכת הם הספירות ובספר יצירה כתוב כי הספירות קבועות בגלגל וכן פי' הראב"ד שם כי הכוכבין הם הספירות.

ובכמה מקומות נר' שאינו רק כנגד אלא שהכוכבים יש להם תכונות הספירות ומה שמיחסים לכוכבים מיחסים גם לספירות, בח"ב רלב. מזלות קיימי לאנהגא בי' עלמא דלתתא, ובח"א לד. ז' כוכבי אינון לקבל ז' רקיעים וכולהו מדברי עלמא, ובוילך רפג. אתער צדק בעלמא למפקד על חיבי עלמא,

ובזהר חדש פר' יתרו דף לב: "וסיהרא דאיהי מלכות וללא חיוורו דנהורא דמלכות איהי סיהרא מסטרא דחסד יפה כלבנה ואיהי חמה מסטרא דגבורה ואיהי כוכב מסטרא דתפארת הה"ד דרך כוכב מיעקב ואיהי נוגה מסטרא דנצח ואיהי מאדים מסטרא דהוד דאתאדם בגבורה ואיהי שבת מסטרא דיסוד שבתאי דמסטרא טבא אית מרבי' שבת" עכ"ל זזה"ק, ומבואר כי כל א' מז' הספירות דכוכבים הוא כנגד א' מז' ספירות דספירות, כמו "סיהרא איהי מלכות" ר"ל ספירת הירח היא "ספירת מלכות" וכו' ע"ד הזה, אלא שלא נשמר הסדר כ"כ וצ"ע אם יש בזה דעות או יש כמה בחינות [גם כ' אסיהרא שהוא גם חסד וכן שבתאי].

וכן בהקדמת תקוני זהר "זהר חיור כסיהרא זהר זהיר סומקא כמאדים זהר מבהיק כליל ירוקא כחמה זהר ירוק ככוכב" ועי"ש בהמשך כל שאר המדות, ובפירוש איך כל כוכב רומז לספירה אחרת. ושם יד: "דכל ככבא וככבא אתקרי עלמא". וכיון שהם זה כנגד זה אפשר שנקטו ל' ספירה שהוא כלשון רקיע לשם הז' ספירות.

וכמה סודות מתבארים במקור ענין הספירות, למשל מה הקשר בין דוד המלך לקידוש לבנה? פשוט מאד, ההקבלה מלמדת שלבנה הוא 'מלכות'. (עי' רש"י ר"ה כה.)

וכבר כתב כן אבן עזרא (שמות ג יד) "והנה עשר ספירות כמספר י' אצבעות וככה הגלגלים תשעה שהם גופות נכבדות עומדות והעשירי שהוא קודש נקרא כן בעבור שכחו בכל כסא הכבוד והוא התקיף".

לסיכום: תורת הקבלה לקחה את היסוד הפיזי של תמונת העולם התלמאית-אריסטוטלית, עשרה גלגלים סובבים את הארץ כגלדי בצל, ואת היסוד הרווח של השפע העובר דרך הגלגלים, יחד עם הרעיון שמקורו במעשה המרכבה, של ספירה רוחנית אליה מתחבר החכם, ומשלשת אלו יחדיו הרכיבה את עשרת הספירות, מורידות השפע לעולם, המגשרות בין האל לבריאה. לא לפני שהוציאה את הגלגל הפיזי מן התמונה (ובמבט לאחור, טוב שהמרכיב הבדיוני הזה יצא מכלל שימוש).

המקובלים עצמם אומרים זאת בצורה ברורה מאד, וכן מסבירים שהקבלה אכן היא סוג של פילוסופיה, הלוקחת אמונה דתית של מראות אלהים, השגחה פרטית, רוח הקדש, ומשלבת אותה בפילוסופיה. כך שכל מקובל רואה את הדברים קצת אחרת לפי טעמו והאינטואיציה שלו והרוח הקודש שלו.

בהמשך: איך בקבלה יש תשובה לכל שאלה?